

Biblioteken som kritisk infrastruktur för demokratin

Uttalande från de nordiska biblioteksförningarna 2025

Demokratin står inför djupa utmaningar. Ökad polarisering, desinformation och minskat förtroende för institutioner – i kombination med den omvälvande kraften hos artificiell intelligens (AI) – sätter moderna samhällen under press.

Som en av våra länders mest populära, öppna och kostnadsfria kulturinstitutioner är biblioteken *vardagens växthus och verkstäder för demokratin*. De är viktiga platser där människor kan söka, skapa och dela kunskap och färdigheter, och därigenom överbrygga sociala, politiska och kulturella klyftor. Detta ligger helt i linje med principerna i Europarådets/EBLIDA:s riktlinjer för bibliotekslagstiftning och policy i Europa (2022)¹ samt IFLA-UNESCO:s folkbiblioteksmanifest (2022)², som betonar bibliotekens roll i att främja informerat och aktivt medborgarskap.

Vi, de nordiska biblioteksförningarna, anser att biblioteken måste erkännas och stärkas som *kritisk infrastruktur för demokratin*.

Detta innebär:

- **Centra för fri och jämlik tillgång till information, kunskap, kultur och teknik** – oberoende av politisk, kommersiell eller teknologisk kontroll.
- **Platser för reflekterande och respektfull dialog** – där människor möts kring kunskap, konst och kultur, och där eftertanke, respekt för minoriteter och förmågan att konstruktivt hantera meningsskiljaktigheter kan blomstra. Biblioteken säkerställer yttrandefrihet och bidrar därmed till att upprätthålla en fungerande demokrati.
- **Avgörande nav för både digital- och informationskompetens samt livslångt lärande** – biblioteken är skydd mot desinformation och en grund för aktivt medborgarskap och erbjuder en trygg plats för människor att utveckla nya färdigheter. De hjälper individer att bygga digital kompetens och förstå AI i praktiken, så att ingen lämnas utanför i ett alltmer digitalt samhälle och en framväxande AI-ekonomi. Detta arbete stöder direkt FN:s Agenda 2030³, särskilt mål 4 (God utbildning för alla) och mål 16 (Bygga fredliga och inkluderande samhällen).

¹ <https://kortlink.dk/ebilda/2t9zp>

² <https://kortlink.dk/ifla/2t9zq>

³ <https://kortlink.dk/un/2t9zr>

- **Lokalt förankrade samhällsinstitutioner med global räckvidd** – biblioteken knyter samman lokala gemenskaper med varandra och med omvärlden och bidrar till FN:s vision om inkluderande kunskapssamhällen.

- **Väktare av akademisk frihet och öppen tillgång** – universitets-, forsknings- och liknande bibliotek skyddar den akademiska friheten genom att säkerställa tillgång till tillförlitlig kunskap. De stödjer transparent och öppen vetenskap och underlättar etisk och rättvis spridning av forskning. Deras uppdrag ligger i linje med EU:s initiativ för öppen vetenskap, inklusive Horizon Europas krav på öppen tillgång till granskade publikationer⁴ och Amsterdam Call for Action om full öppen tillgång till offentligt finansierad forskning.⁵

I den nordiska traditionen har biblioteken alltid varit en grund för folkbildning och deltagande – från att göra bokbestånd tillgängliga för allmänheten till att säkerställa tillgång till öppet internet. Idag är uppgiften akut: om demokratin ska bestå, behöver den öppna, pålitliga institutioner som varje medborgare kan lita på – inte bara som en tjänst, utan som en oumbärlig del av demokratins motståndskraft.

Vi uppmanar därför till:

1. Politiskt erkännande av biblioteken som en del av demokratins kärninfrastruktur, i paritet med skolor, domstolar och fria medier.
2. Investeringar i bibliotek som fria, säkra och neutrala platser för kunskap, debatt och lärande – både fysiskt och digitalt.
3. Stärkt nordiskt samarbete för att positionera biblioteken som en motkraft mot hot mot demokratin och som aktiva partners i utvecklingen av framtidens demokratiska kultur och etisk användning av AI, i linje med IFLA:s och EBLIDA:s arbete samt FN:s Agenda 2030.
4. Skydd och förstärkning av akademiska bibliotek som garanter för akademisk frihet, som säkerställer öppen tillgång till forskning, stödjer evidensbaserad policy och värnar utbildningens och vetenskapens oberoende. Dessa bibliotek måste ges stöd för att följa EU:s ramverk för öppen vetenskap, såsom Horizon Europas krav och Amsterdam Call for Action.

Bibliotek är inte bara platser där böcker lånas – de är demokratins öppna verkstäder. I en värld präglad av kriser är de en del av lösningen.

⁴ <https://kortlink.dk/europa/2t9zs>

⁵ <https://kortlink.dk/ouvriklascience/2t9zt>

DANMARKS
BIBLIOTEKSFORENING

FINLANDS SVENSKA
BIBLIOTEKSFÖRENING

 Norsk
bibliotekforening

SUOMEN KIRJASTOSEURA
FINLANDS BIBLIOTEKSFÖRENING
FINNISH LIBRARY ASSOCIATION

Suomen Tieteellinen KirjastoSeura
Finlands Vetenskapliga Biblioteksamfund
Finnish Research Library Association

Swedish
Library Association

UPPLÝSING

Icelandic Library and Information Science Association